

**BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM NGHỆ THUẬT TRUNG ƯƠNG**

LÊ THỊ LOAN

**QUẢN LÝ DI TÍCH LỊCH SỬ - VĂN HÓA
ĐỀN PHÚ XÁ, QUẬN HẢI AN, THÀNH PHỐ
HẢI PHÒNG**

**TÓM TẮT
LUẬN VĂN THẠC SĨ QUẢN LÝ VĂN HÓA
Khóa 12 (2019 - 2021)**

Hà Nội, 2022

**CÔNG TRÌNH ĐÃ ĐƯỢC HOÀN THÀNH
TẠI TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM NGHỆ THUẬT TRUNG ƯƠNG**

Người hướng dẫn khoa học: : PGS. TS. Đào Đăng Phụng

Phản biện 1: PGS.TS Trịnh Minh Đức

Phản biện 2: PGS.TS Dương Thị Thu Hà

Luận văn được bảo vệ trước Hội đồng chấm luận văn thạc sĩ
tại trường ĐHSP Nghệ thuật Trung ương

Vào ngày 26 tháng 8 năm 2022

Có thể tìm hiểu luận văn tại:

Thư viện Trường ĐHSP Nghệ thuật Trung ương

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Di tích đền Phú Xá là một trong những di tích tiêu biểu của quận Hải An với tín ngưỡng thờ cha - Trần Hưng Đạo - (Đức Thánh Trần). Người đã có công chỉ huy quân dân nhà Trần đánh tan quân xâm lược Nguyên Mông làm nên chiến thắng trên sông Bạch Đằng năm 1288 lưu vang sử sách. Nơi đây còn thờ phụng nữ tướng hậu cần Bùi Thị Từ Nhiên người địa phương đã tự mình đem thóc gạo, vận động dân làng đóng góp, lập kho lương thảo để phục vụ tướng sĩ nhà Trần đánh giặc. Tương truyền, khi đó để chuẩn bị cho cuộc đại chiến trên sông Bạch Đằng, Trần Hưng Đạo đã lấy làng Phú Lương xưa (nay là tổ dân phố Phú Xá, phường Đông Hải 1) làm nơi cất giữ kho lương thảo, phục vụ cho chiến đấu và là nơi mở hội khao thưởng quân sĩ trước khi kéo quân về căn cứ Vạn Kiếp.

Di tích đền Phú Xá là nơi chứa đựng các giá trị tiêu biểu về văn hóa, lịch sử, kiến trúc nghệ thuật và được Bộ Văn hóa (nay là BVH, TT&DL) xếp hạng di tích lịch sử - văn hoá cấp Quốc gia theo Quyết định số 1288-VH/QĐ ngày 16/11/1988.

Trong những năm gần đây, di tích đền Phú Xá thực hiện khá tốt công tác quản lý, bảo tồn và huy động các nguồn lực xã hội hóa cho hoạt động tu bổ, tôn tạo; thực hiện công tác quảng bá, giới thiệu về di tích góp phần nâng cao và phát huy giá trị di tích, đáp ứng nhu cầu hưởng thụ văn hóa của cộng đồng dân cư. Tuy nhiên, công tác QLNN về di tích vẫn còn một số hạn chế: công tác đầu tư nguồn lực cho tu bổ tôn tạo di tích chưa đồng bộ, chưa xây dựng thành quy hoạch, kế hoạch; công tác kiểm tra các hoạt động quản lý, tu bổ di tích chưa thường xuyên quyết liệt; đầu tư, khai thác chưa xứng với giá trị, tiềm năng của di tích; công tác tuyên truyền, phổ biến đường lối, chính sách của Đảng và Nhà nước tới cộng đồng dân cư còn chưa thực hiện thường xuyên; chức năng quản lý về di sản văn hóa đôi lúc có biểu hiện buông lỏng; chưa có quy hoạch các hoạt động dịch vụ tại di tích;...

Trước những thực trạng đặt ra của đề tài nghiên cứu, là cán bộ hiện đang công tác trên địa bàn quận học viên lựa chọn đề tài nghiên cứu **“Quản lý di tích lịch sử - văn hoá đền Phú Xá, quận Hải An, thành phố Hải Phòng”** là đề tài nghiên cứu luận văn thạc sĩ, chuyên ngành Quản lý Văn hóa.

2. Tình hình nghiên cứu

- Các công trình nghiên cứu, bài viết về công tác quản lý di sản văn hóa:

+ Tác giả Đặng Văn Bài (2001), *Vấn đề QLNN trong lĩnh vực bảo tồn di sản văn hóa*, đăng trên tạp chí Văn hóa Nghệ thuật số 4 [1] đã đưa ra một số nội dung chủ yếu của công tác quản lý nhà nước về DSVH, các nội dung quản lý nhà nước thông qua các văn bản quy phạm luật về bảo tồn và phát huy giá trị DSVH, quy hoạch, phân cấp quản lý di tích... là các yếu tố quan trọng quyết định hiệu quả công tác quản lý di tích đảm bảo sự phát triển bền vững; tác giả Trịnh Thị Hòa (2009), *Bảo tồn và phát huy giá trị di tích trong bối cảnh hội nhập và phát triển* [9] đã đánh giá thực trạng hoạt động bảo tồn và phát huy giá trị di tích về cơ sở pháp lý, các ưu điểm, hạn chế về công tác quản lý, tổ chức và đề xuất một số giải pháp thực hiện trong bối cảnh hội nhập và phát triển.

Tác giả Lê Hồng Lý (chủ biên) (2010), *Giáo trình quản lý di sản văn hóa với phát triển du lịch*.

Tác giả Nguyễn Hữu Thức (2015), *Nhận thức về di sản văn hóa ở Việt Nam qua một số văn bản của Đảng và Nhà nước*.

+ Năm 2018, tác giả Phạm Thị Liên, học viên Cao học chuyên ngành Quản lý văn hóa - Trường Đại học Sư phạm Nghệ thuật Trung ương với đề tài: *Quản lý di tích lịch sử - văn hóa đình Vĩnh Khê, tại xã An Đông, huyện An Dương, thành phố Hải Phòng*. Luận văn đưa ra các cơ sở lý luận về quản lý di tích, đồng thời đánh giá thực trạng quản lý di tích đình Vĩnh Khê và đề xuất giải pháp góp phần nâng cao hiệu quả quản lý hoạt động này của địa phương hiện nay.

+ Năm 2018, tác giả Nguyễn Thanh Hiền, học viên Cao học chuyên ngành Quản lý văn hóa - Trường Đại học Sư phạm Nghệ thuật Trung ương với đề tài: *Quản lý di tích lịch sử đền thờ Hai Bà Trưng, xã Hát Môn, huyện Phúc Thọ, thành phố Hà Nội* đã nghiên cứu cơ sở lý luận, nội dung QLNN về di tích lịch sử văn hóa; thực trạng hoạt động quản lý tại di tích lịch sử đền Hai Bà Trưng, phương hướng nhiệm vụ và các nhóm giải pháp nâng cao hiệu quả quản lý.

Ngoài ra, còn một số Luận văn Thạc sỹ về quản lý di tích lịch sử văn hóa đã bảo vệ tại Trường Đại học Sư phạm Nghệ thuật Trung ương. Thông qua đó, giúp tác giả định hướng nghiên cứu, đánh giá

những ưu điểm và hạn chế trong công tác quản lý đối với di tích đền Phú Xá.

- Nhóm các công trình nghiên cứu về di sản văn hóa quận Hải An và di tích - lễ hội đền Phú Xá

+ Bài viết “Từ Lương Xâm và việc thờ tự Ngô Quyền” của tác giả Trần Quốc Tuấn đăng trên *tạp chí Văn hóa dân gian* - số 3 (10) năm 2010, giới thiệu về lịch sử hình thành, các giá trị tiêu biểu của di tích từ Lương Xâm và và nhân vật được thờ tại di tích

+ Tác giả Nguyễn Ngọc Quang (2018), *Hầu đồng tại Phủ Thượng Đoạn, phường Đông Hải 1, quận Hải An, thành phố Hải Phòng*.

+ Tác giả Trịnh Minh Hiên (chủ biên), Trần Phương, Mạnh Hà (năm 1993), đã biên soạn cuốn *Hải Phòng - di tích lịch sử văn hoá*.

+ Cuốn *Hồ sơ di tích lịch sử - văn hóa đền Phú Xá, phường Đông Hải*, do Sở Văn hóa Thông tin, Bảo tàng Hải Phòng biên soạn; *Hồ sơ kiểm kê khoa học di vật, cổ vật di tích xếp hạng cấp quốc gia đền Phú Xá, phường Đông Hải 1, quận Hải An* năm 2008 do Bảo tàng Hải Phòng, phối hợp phòng VH TT quận, UBND phường Đông Hải 1 thực hiện đã tổng hợp các nguồn tư liệu về lịch sử hình thành và hiện trạng di tích đền Phú Xá.

+ Sở Văn hóa Thông tin, Bảo tàng Hải Phòng sưu tầm và biên soạn (năm 2005) cuốn *Hải Phòng, Di tích - Danh thắng xếp hạng quốc gia*, đã khái quát nội dung lịch sử, giá trị văn hóa cùng với các nét nghệ thuật trang trí về kiến trúc, điêu khắc của di tích, danh thắng tiêu biểu của Hải Phòng, trong đó có đền Phú Xá.

+ Tác giả Trịnh Minh Hiên (chủ biên), Nhuận Hà, Phạm Xuân Thám (năm 2006) biên soạn cuốn *Lễ hội truyền thống tiêu biểu Hải Phòng*.

+ *Đất và người Đông Hải* do Hội Khoa học lịch sử Hải Phòng chủ biên năm 2006, tr.25; *Một số di sản văn hóa tiêu biểu của Hải Phòng, tập 1* do tác giả Ngô Đăng Lợi biên soạn năm 2010.

+ Năm 2009, Học viên Giang Thị Ngọc Hân - Trường Đại học Dân lập Hải Phòng nghiên cứu đề tài *Tìm hiểu tài nguyên du lịch quận Hải An, Hải Phòng phục vụ khai thác và phát triển du lịch* khái quát về lịch sử, giá trị di tích đền Phú Xá và hoạt động lễ hội tại di tích, một số giải pháp gắn với phát triển du lịch tại di tích đền Phú Xá và các di tích lễ hội nói chung trên địa bàn quận.

+ Năm 2013, UBND quận Hải An đã phối hợp với Bảo tàng Hải Phòng, Hội khoa học Lịch sử Hải Phòng chỉ đạo biên soạn và phát hành cuốn sách *Di sản văn hóa quận Hải An - Những dấu ấn lịch sử*, tuyên truyền, giới thiệu khái quát về những giá trị về lịch sử, văn hóa, kiến trúc nghệ thuật, khoa học và hiện trạng công tác bảo tồn, lưu giữ các di vật, hiện vật tại một số di tích xếp hạng tiêu biểu trên địa bàn quận và di tích đền Phú Xá.

Như vậy, chưa có bất kỳ công trình khoa học nào nghiên cứu một cách chuyên sâu, hệ thống, cụ thể về công tác quản lý di tích đền Phú Xá, quận Hải An để đánh giá thực trạng công tác quản lý, nêu ra các tồn tại, hạn chế trong công tác quản lý di tích LSVH đền Phú Xá. Từ đó đề xuất giải pháp cụ thể nâng cao hiệu quả công tác quản lý di tích LSVH đền Phú Xá trong giai đoạn hiện nay.

3. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu

3.1. Mục đích

Nghiên cứu thực trạng công tác quản lý di tích LSVH đền Phú Xá để đề xuất một số giải pháp góp phần nâng cao hiệu lực, hiệu quả công tác quản lý di tích LSVH đền Phú Xá trong giai đoạn hiện nay.

3.2. Nhiệm vụ

Hệ thống lại các tài liệu, các cơ sở lý luận về quản lý di sản nói chung và quản lý di tích LSVH nói riêng; các văn bản QLNN về di sản văn hóa, di tích LSVH của Nhà nước, thành phố và quận.

Khảo sát, phân tích và đánh giá các giá trị của di tích, thực trạng hoạt động quản lý di tích LSVH đền Phú Xá và lễ hội đền Phú Xá; phát hiện những điểm mạnh, điểm yếu, cơ hội và thách thức.

Sưu tầm tài liệu, chụp ảnh về hoạt động quản lý và thực trạng tổ chức hoạt động tại di tích đền Phú Xá; phỏng vấn người trực tiếp trông coi và tham gia vào công tác quản lý di tích; quan sát và ghi chép lại các thông tin, vấn đề liên quan đến công tác quản lý di tích.

4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

4.1. Đối tượng nghiên cứu

Nghiên cứu về hoạt động quản lý di tích tại đền Phú Xá, phường Đông Hải 1, quận Hải An, thành phố Hải Phòng.

4.2. Phạm vi nghiên cứu

Về không gian nghiên cứu: tại tích lịch sử - văn hóa đền Phú Xá tại phường Đông Hải 1, quận Hải An.

Về thời gian nghiên cứu: Luận văn chọn thời điểm bắt đầu nghiên cứu từ năm 2011 đến nay (đây là năm Chính phủ triển khai Chương trình mục tiêu quốc gia về chống xuống cấp, tu bổ di tích; hưởng ứng chủ trương này, di tích đền Phú Xá đã được tu bổ tôn tạo lớn bằng 100% nguồn kinh phí xã hội hoá và thực hiện đẩy mạnh các hoạt động quảng bá, giới thiệu di tích gắn với phát triển du lịch).

Về nội dung nghiên cứu: hoạt động quản lý di tích đền Phú Xá, phường Đông Hải 1, quận Hải An.

5. Phương pháp nghiên cứu

Luận văn sử dụng các phương pháp nghiên cứu sau:

Phương pháp thu thập, tổng hợp, phân tích tư liệu, tài liệu: Thu thập các tài liệu, công trình nghiên cứu liên quan đến vấn đề nghiên cứu thông qua sách, báo, tạp chí, luận văn, các đề tài nghiên cứu của các tác giả đi trước...

Phương pháp khảo sát, điền dã: Điều tra, khảo sát, nghiên cứu thực địa về hoạt động bảo tồn, phát huy giá trị di sản văn hóa và chụp ảnh minh họa để đưa ra đánh giá; mô tả về thực trạng công tác quản lý, những thế mạnh, hạn chế. Phỏng vấn, lấy ý kiến của BQL di tích, cán bộ quản lý văn hóa và của người dân bằng hình thức phỏng vấn trực tiếp.

Phương pháp tiếp cận liên ngành: quản lý văn hóa, văn hóa học, xã hội học,...

6. Những đóng góp của luận văn

Hệ thống hoá những tài liệu, cơ sở lý luận và những vấn đề thực tiễn liên quan đến QLNN về di tích LSVH trên địa bàn quận Hải An.

Kết quả nghiên cứu của đề tài cùng với những giải pháp được đề xuất có thể là tài liệu để các nhà quản lý, chính quyền quận Hải An nói riêng và toàn thành phố Hải Phòng nói chung tham khảo trong quá trình quản lý di tích - lễ hội địa bàn quận.

7. Cấu trúc của luận văn

Ngoài phần Mở đầu, Kết luận, Phụ lục, Tài liệu tham khảo thì luận văn chia thành 3 chương:

Chương 1. Những vấn đề chung về quản lý di tích và di tích lịch sử văn hoá đền Phú Xá.

Chương 2. Thực trạng hoạt động quản lý di tích lịch sử văn hoá đền Phú Xá.

Chương 3. Giải pháp nâng cao hiệu quả quản lý di tích lịch sử văn hoá đền Phú Xá.

Chương 1

NHỮNG VẤN ĐỀ CHUNG VỀ QUẢN LÝ DI TÍCH VÀ DI TÍCH LỊCH SỬ - VĂN HÓA ĐỀN PHÚ XÁ

1.1. Các khái niệm

1.1.1. Di sản văn hóa

Trên cơ sở phân tích một số khái niệm về Di sản văn hóa của một số tác giả và trong Công ước về bảo vệ di sản văn hóa phi vật thể được tổ chức UNESCO; Luật Di sản văn hóa năm 2001; Luật sửa đổi, bổ sung một số điều Luật Di sản văn hóa năm 2009; tác giả đồng thuận với khái niệm của Luật Di sản văn hóa Việt Nam (2001) định nghĩa: “Di sản văn hóa Việt Nam là tài sản quý giá của cộng đồng các dân tộc ở Việt Nam và là một bộ phận của di sản văn hóa nhân loại, có vai trò to lớn trong sự nghiệp dựng nước và giữ nước của nhân dân ta” và tại Điều 1 có quy định: “Di sản văn hóa bao gồm di sản văn hóa phi vật thể và di sản văn hóa vật thể, là sản phẩm tinh thần, vật chất có giá trị lịch sử, văn hóa, khoa học, được lưu truyền từ thế hệ này sang thế hệ khác”.

Năm 2009 Luật Di sản văn hoá được sửa đổi bổ sung một số điều phân loại và quy định: Di sản văn hóa phi vật thể là sản phẩm tinh thần gắn với cộng đồng hoặc cá nhân, vật thể và không gian văn hóa liên quan, có giá trị lịch sử, văn hóa, khoa học, thể hiện bản sắc của cộng đồng, không ngừng được tái tạo và được lưu truyền từ thế hệ này sang thế hệ khác bằng truyền miệng, truyền nghề, trình diễn và các hình thức khác.

1.1.2. Quản lý, quản lý Nhà nước

Theo Giáo trình khoa học quản lý của Học viện chính trị Quốc gia Hồ Chí Minh (2000) thì “Quản lý là điều khiển, chỉ đạo một hệ thống hay một quá trình theo những quy luật, định luật hay những quy tắc tương ứng nhằm để cho hệ thống hay quá trình đó vận động theo ý muốn của người quản lý nhằm đạt được những mục đích đã định trước”.

Quản lý Nhà nước là hoạt động mang tính quyền lực Nhà nước, Nhà nước sử dụng quyền lực theo Hiến pháp và pháp luật để điều

chính các hành vi hoạt động của con người và các quan hệ xã hội. Nhà nước bằng quyền lực theo quy định sử dụng các phương thức, công cụ quản lý theo luật định tác động đến các đối tượng quản lý nhằm thực hiện chức năng và nhiệm vụ của mình để đạt được mục tiêu đề ra trong điều kiện kinh tế - xã hội nhất định.

Quản lý Nhà nước về văn hóa là sự tác động liên tục, có chủ đích, có tổ chức của Nhà nước đối với toàn bộ hoạt động văn hóa của quốc gia bằng quyền lực của nhà nước thông qua Hiến pháp, pháp luật và cơ chế, chính sách để quản lý, điều chỉnh mọi hoạt động của tổ chức, cá nhân liên quan tới văn hoá, nhằm đưa văn hóa phát triển đúng theo hướng đường lối, chủ trương của Đảng, mặt khác đảm bảo cho quyền tự do dân chủ trong hoạt động và sáng tạo văn hóa, xác lập vai trò, vị trí của văn hóa trong sự phát triển của dân tộc.

1.1.3. Di tích, di tích lịch sử văn hóa, đền

Theo Nghị định số 98/2010/NĐ-CP ngày 21 tháng 9 năm 2010 của Chính phủ quy định chi tiết một số điều của Luật Di sản văn hóa quy định tại Điều 11 nêu rõ: *“Di tích là các di tích lịch sử (di tích lưu niệm sự kiện, di tích lưu niệm danh nhân), di tích kiến trúc nghệ thuật, di tích khảo cổ, danh lam thắng cảnh”* [6, tr.3]. Trong Nghị định này khái niệm di tích được nêu ra bao gồm 4 loại hình bao gồm: di tích lịch sử, di tích kiến trúc nghệ thuật, di tích khảo cổ và danh lam thắng cảnh.

Luật Di sản Văn hóa năm 2001 và sửa đổi, bổ sung Luật Di sản văn hóa năm 2009 quy định: *“Di tích lịch sử - văn hoá là công trình xây dựng, địa điểm và các di vật, cổ vật, bảo vật quốc gia thuộc công trình, địa điểm đó có giá trị lịch sử, văn hoá, khoa học”*.

1.1.4 . Quản lý di tích lịch sử văn hóa

Quản lý Nhà nước về di tích LSVH cũng có thể hiểu là việc tạo lập mối quan hệ giữa các cơ quan QLNN về di tích LSVH với các tổ chức, cá nhân và cộng đồng dân cư nơi có di tích LSVH thông qua các công cụ quản lý, các cơ chế, chính sách, pháp luật nhằm hướng tới hai mục tiêu cơ bản: bảo tồn sự phát triển bền vững của di sản văn hoá trong công cuộc công nghiệp hoá, hiện đại hoá đất nước; khai thác, phát huy có hiệu quả các giá trị di sản văn hoá trong đời sống kinh tế, chính trị, văn hoá của đất nước.

1.2. Các văn bản quản lý về di tích

1.2.1. Văn bản của Trung ương

Trong các văn kiện đại hội của Đảng, các nghị quyết, chỉ thị đã thể hiện các quan điểm, định hướng về phát triển văn hoá: Nghị quyết Trung ương 5 khóa VIII về “xây dựng và phát triển nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc”; Nghị quyết số 33/NQ-TW ngày 09/6/2014 của Ban chấp hành Trung ương Đảng về xây dựng và phát triển văn hóa con người Việt Nam đáp ứng yêu cầu phát triển bền vững đất nước; Nghị quyết số 45-NQ/TW ngày 24/01/2019 của Bộ chính trị về xây dựng và phát triển thành phố Hải Phòng đến năm 2030, tầm nhìn đến năm 2045 trong đó có nhiệm vụ “giữ gìn và phát huy bản sắc văn hóa của người Hải Phòng”. Nghị quyết được ban hành đã khẳng định: DSVH là tài sản vô giá, gắn kết cộng đồng dân tộc, là cốt lõi của bản sắc dân tộc, cơ sở để sáng tạo những giá trị mới và giao lưu văn hóa. Bảo tồn và phát huy giá trị các DSVH được coi là 1 trong 10 nhiệm vụ cụ thể trong sự nghiệp xây dựng phát triển văn hóa.

Để cụ thể hóa Luật Di sản văn hóa Chính phủ, BVH,TT&DL ban hành: Nghị định số 92/2002/NĐ-CP ngày 11/11/2002 của Chính phủ quy định chi tiết thi hành một số điều của luật Di sản văn hóa; Nghị định số 98/2021/NĐ-CP ngày 21/9/2010 của Chính phủ quy định thi hành một số điều Luật Di sản Văn hóa, Luật sửa đổi, bổ sung một số điều của Luật Di sản Văn hóa năm 2009; Nghị định số 70/2012/NĐ-CP ngày 18/09/2012 của Chính phủ Quy định thẩm quyền, trình tự, thủ tục lập, phê duyệt quy hoạch, dự án bảo quản, tu bổ, phục hồi di tích lịch sử- văn hóa, danh lam thắng cảnh; Nghị định số 158/2013/NĐ-CP ngày 12/11/2013 quy định xử phạt vi phạm hành chính trong lĩnh vực văn hóa, thể thao, du lịch và quảng cáo trong đó có quy định chi tiết mức xử phạt những vi phạm quy định về bảo vệ, bảo quản, tu bổ, phục hồi di tích LSVH; Nghị định số 166/2018/NĐ-CP ngày 25/12/2018 của Chính phủ quy định thẩm quyền, trình tự, thủ tục lập, thẩm định, phê duyệt quy hoạch, dự án bảo quản, tu bổ, phục hồi di tích lịch sử văn hóa, danh lam thắng cảnh. Đây chính là cơ sở pháp lý quan trọng để thực hiện hiệu quả công tác quản lý di tích lịch sử thành phố Hải Phòng nói chung và quận Hải An nói riêng.

1.2.2. Văn bản của địa phương

Thực hiện các văn bản của cấp trên, thành phố đã ban hành nhiều văn bản chỉ đạo, triển khai cụ thể về lĩnh vực văn hoá, di sản văn hoá trên địa bàn thành phố và trực tiếp tại quận Hải An như: Nghị quyết số 24-NQ/TU ngày 10/5/2005 của Ban Thường vụ Thành ủy về xây dựng và phát triển quận Hải An đến năm 2010, định hướng đến năm 2020; Kết luận số 28-KL/TU ngày 10/3/2015 của Ban Thường vụ Thành ủy về tiếp tục đẩy mạnh thực hiện Nghị quyết 24-NQ/TU ngày 10/5/2005 của Ban Thường vụ Thành ủy về xây dựng và phát triển quận Hải An đến năm 2010, định hướng đến năm 2020; Nghị quyết số 16-NQ/TU ngày 18/3/2008 của Ban Thường vụ Thành ủy về phát triển văn hóa Hải Phòng trong thời kỳ công nghiệp hóa, hiện đại hóa; Chương trình hành động số 33-CT/TU ngày 04/02/2015 của Ban Thường vụ Thành ủy Hải Phòng về xây dựng và phát triển văn hóa con người Việt Nam đáp ứng yêu cầu phát triển bền vững đất nước đề ra nhiệm vụ “chú trọng đầu tư cho công tác bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa”.

1.3. Nội dung quản lý di tích lịch sử văn hóa

Đối chiếu với Luật Di sản văn hoá và thực tế hoạt động quản lý của di tích đền Phú Xá nội dung hoạt động quản lý tại di tích đền Phú Xá bao gồm 06 nội dung như sau: (1) Triển khai, ban hành và tổ chức thực hiện các văn bản về quản lý di tích; (2) công tác bảo tồn và phát huy giá trị di tích; (3) tuyên truyền, phổ biến, quảng bá các giá trị của di tích; (4) Huy động, quản lý, sử dụng các nguồn lực; (5) Quản lý các hoạt động văn hoá - lễ hội; (6) Kiểm tra và thi đua, khen thưởng.

1.4. Khái quát về di tích lịch sử - văn hoá đền Phú Xá

1.4.1. Khái quát về phường Đông Hải 1

Quận Hải An được thành lập theo Nghị định số 106/NĐ-CP ngày 20/12/2002 của Chính phủ, đến nay gồm 8 phường có diện tích là 10.371,75 ha, dân số là 132.943 người.

Quận nằm ở phía đông nam thành phố Hải Phòng, có vị trí chiến lược về quốc phòng an ninh của quận, thành phố; cửa ngõ quốc tế quan trọng bậc nhất trong toàn bộ “mặt tiền” hướng biển để trở thành đô thị mới vươn ra biển Đông của thành phố.

Phường Đông Hải 1 là một trong 08 phường thuộc quận Hải An. Là một phường giàu truyền thống lịch sử văn hoá, có 08 di tích,

trong đó có 4 di tích xếp hạng cấp quốc gia trong đó có đền Phú Xá, 03 di tích xếp hạng cấp thành phố. Phường Đông Hải 1 là một trong các phường trên địa bàn quận hội tụ đầy đủ các giá trị, ý nghĩa về văn hoá - tín ngưỡng của người Việt “Tháng Tám giỗ cha, Tháng ba giỗ mẹ” được thể hiện đầy đủ tại 02 di tích lớn trên địa bàn phường: Phủ Thượng Đoan - thờ mẹ - mẫu Liễu Hạnh Công chúa; di tích Đền Phú Xá hội tụ đầy đủ cả nét tín ngưỡng thờ cha - Đức thánh Trần Hưng Đạo vào ngày 20/8 và thờ “mẹ” - nữ tướng quân lương người địa phương Bùi Thị Từ Nhiên.

1.4.2. Những giá trị tiêu biểu của di tích lịch sử - văn hoá đền Phú Xá

1.4.2.1. Giá trị lịch sử

Đền Phú Xá là nơi Trần Hưng Đạo đã chuẩn bị chiến dịch trên sông Bạch Đằng năm 1288, thiết lập nhiều kho lương thực, đồng thời diễn ra cuộc khao thưởng quân sĩ có công trước khi kéo về căn cứ Vạn Kiếp; là một trong những chứng tích lịch sử thể hiện khí thế của quân dân nhà Trần, là sự thể hiện tài thao lược, huy động sức mạnh tổng hợp của quân đội và Nhân dân tham gia đánh giặc.

1.4.2.2. Giá trị kiến trúc - nghệ thuật

Đền được xây dựng năm 1300, quay hướng Bắc và làm bằng tranh tre nứa lá. Đền được trùng tu vào thời Tự Đức (1848-1883), quay hướng Đông Bắc. Đền được kết cấu theo kiểu nội công, ngoại quốc. Các đường nét trang trí kiến trúc, chạm khắc, đắp vẽ mang phong cách nghệ thuật thời Nguyễn cuối thế kỷ 19, đầu thế kỷ 20. Bên trong di tích còn lưu giữ mộ số di vật, cổ vật có niên thế kỷ 17,18,19 góp phần tạo nên giá trị di tích.

1.4.2.3. Giá trị văn hóa tâm linh

Đền Phú Xá thờ Đức Thánh Trần, là “CHA” - vị tướng tài ba trong lịch sử đánh giặc ngoại xâm của dân tộc, thờ gia đình Ngài và các tướng lĩnh trong trận Bạch Đằng năm 1288. Đền Phú Xá ngày nay đã trở thành một trong những điểm sinh hoạt văn hoá tín ngưỡng lớn của quận Hải An và thành phố Hải Phòng, nơi hội tụ Nhân dân hướng về nguồn cội và tri ân những bậc tiền nhân có công với dân, với nước.

1.4.2.4. Giá trị giáo dục

Chiến thắng vĩ đại trên sông Bạch năm 1288 đã đập tan ý chí xâm lược Đại Việt của đế quốc Nguyên - Mông, mở ra thời kỳ phát

triển thịnh vượng về kinh tế - xã hội của nhà Trần. Hưng Đạo Vương Trần Quốc Tuấn trở thành vị anh hùng dân tộc được Nhân dân tôn là “đức thánh Trần” và lập đền thờ ở nhiều nơi, trở thành địa chỉ đỏ, biểu tượng của truyền thống yêu nước, tự hào dân tộc, là nơi để Nhân dân ta thể hiện lòng tôn kính, biết ơn những vị tiền nhân có công với dân với nước, là sợi chỉ đỏ kết nối các thế hệ với nhau. Các hoạt động lễ hội được tổ chức tại đền Phú Xá đã thu hút đông đảo Nhân dân tham dự và tham gia giao lưu sinh hoạt văn hóa, tìm hiểu truyền thống dân tộc tạo nên tính cố kết cộng đồng dân tộc và tình yêu quê hương đất nước, ôn lại truyền thống, hướng về cội nguồn góp phần giáo dục truyền thống lịch sử anh hùng, khơi dậy lòng yêu nước, tự hào dân tộc trong lớp lớp các thế hệ tương lai một cách thiết thực hiệu quả và tạo sức lan toả lớn về niềm tự hào dân tộc.

1.4.3. Vai trò của công tác quản lý đối với di tích lịch sử - văn hoá đền Phú Xá

Vai trò của công tác quản lý đối với di tích lịch sử - văn hoá đền Phú Xá được thể hiện trên các mặt sau đây: *Một là*, góp phần xây dựng và hoàn thiện hệ thống pháp luật về quản lý, bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa, tạo hành lang pháp lý quan trọng để tổ chức thực hiện, tăng cường hiệu lực, hiệu quả QLNN về di sản văn hóa. *Hai là*, tạo cơ chế phối hợp đồng bộ giữa cơ quan quản lý với bộ phận trực tiếp trông coi, quản lý di tích và nhân dân. *Ba là*, thực hiện quy trình thủ tục tu bổ, tôn tạo di tích đảm bảo giữ gìn nguyên trạng các yếu tố gốc cấu thành di tích. *Bốn là*, kiểm tra các hoạt động văn hoá lễ hội, hoạt động tu bổ tại di tích để kịp thời phát hiện, ngăn chặn và xử lý những sai phạm trong hoạt động trùng tu, tôn tạo di tích. *Năm là*, có hình thức khen thưởng, biểu dương kịp thời góp phần đẩy mạnh, phát huy công tác bảo tồn DSVH đền Phú Xá. *Sáu là*, nghiên cứu, lập hồ sơ khoa học di tích và kiểm kê, bảo vệ các di vật trong di tích góp phần bảo tồn phát huy giá trị di tích. *Bảy là*, tổ chức, phát huy tốt giá trị di tích phục vụ cộng đồng, từ đó huy động, nâng cao ý thức trách nhiệm của cộng đồng tham gia bảo tồn và phát huy giá trị di sản địa phương. *Tám là*, tập huấn nâng, tuyên truyền, giáo dục các văn bản quy phạm pháp luật về di sản văn hóa nâng cao nhận thức của các cấp, các ngành và của nhân dân trong bảo vệ phát huy di sản văn hóa. *Chín là*, góp phần giữ gìn, củng cố và phát huy bản sắc văn hóa dân tộc, thông qua các sinh hoạt lễ hội, nhiều phong tục tập quán

tốt đẹp của dân tộc được bảo tồn và phát huy, củng cố khối đoàn kết cộng đồng, góp phần xây dựng nếp sống văn hóa. Mười là, hình thành điểm đến về du lịch, thông qua việc thu hút khách du lịch góp phần thúc đẩy phát triển kinh tế - xã hội trên địa bàn quận và thành phố.

Tiểu kết

Trong Chương 1, tác giả đã đề cập đến một số vấn đề cơ bản như: Khái niệm di sản văn hóa, quản lý di tích lịch sử văn hóa, nội dung quản lý nhà nước về di tích lịch sử văn hóa gắn với tình hình thực tiễn. Trên cơ sở đó khái quát các giá trị tiêu biểu của di tích đền Phú Xá trên các phương diện lịch sử, kiến trúc nghệ thuật, văn hóa tâm linh, giáo dục.

Tác giả cũng đã hệ thống các văn bản chỉ đạo của Đảng, pháp luật của Nhà nước và của thành phố Hải Phòng về quản lý di sản văn hóa; làm rõ một số vai trò của công tác quản lý đối với di tích đền Phú Xá. Đây là cơ sở để làm rõ thêm về thực trạng quản lý di tích đền Phú Xá tại Chương 2.

Chương 2

THỰC TRẠNG HOẠT ĐỘNG QUẢN LÝ DI TÍCH LỊCH SỬ - VĂN HOÁ ĐỀN PHÚ XÁ

2.1. Chủ thể quản lý và cơ chế phối hợp

2.1.1. Chủ thể quản lý

2.1.1.1. Sở Văn Hoá và Thể thao Hải Phòng

Căn cứ Quyết định số 299/2017/QĐ-UBND ngày 13/02/2017 của UBND thành phố Hải Phòng về việc ban hành quy định, chức năng, nhiệm vụ, quyền hạn và cơ cấu tổ chức của Sở Văn hóa và Thể thao Hải Phòng có chức năng tham mưu, giúp UBND cấp thành phố thực hiện QLNN về di sản văn hoá; hướng dẫn chuyên môn, nghiệp vụ về văn hoá, gia đình, thể dục, thể thao và du lịch đối với Phòng văn hóa và thông tin và chức danh chuyên môn thuộc Ủy ban nhân dân cấp xã; kiểm tra, thanh tra, giải quyết khiếu nại, tố cáo, phòng, chống tham nhũng và xử lý vi phạm pháp luật đối với tổ chức, cá nhân trong việc thực hiện các quy định của pháp luật về di sản văn hóa theo quy định của pháp luật và theo phân công hoặc ủy quyền của Ủy ban nhân dân cấp tỉnh.

2.1.1.2. Phòng Văn hoá và Thông tin quận Hải An

Căn cứ Nghị định số 37/2014/NĐ-CP ngày 05 tháng 5 năm 2014 của Chính phủ quy định tổ chức các cơ quan chuyên môn thuộc UBND huyện, quận, thị xã, thành phố thuộc tỉnh, thành phố trực thuộc trung ương; Nghị định 108/2020/NĐ-CP ngày 14/9/2020 của Chính phủ về sửa đổi, bổ sung một số điều của Nghị định số 37/2014/NĐ-CP ngày 05 tháng 5 năm 2014 của Chính phủ quy định tổ chức các cơ quan chuyên môn thuộc UBND huyện, quận, thị xã, thành phố thuộc tỉnh, thành phố trực thuộc trung ương; Thông tư liên tịch số 07/2015/TTLT-BVHTTDL-BNV ngày 14/9/2015 của liên Bộ Văn hóa - Thể thao và Du lịch, Bộ Nội vụ hướng dẫn chức năng, nhiệm vụ, quyền hạn và cơ cấu tổ chức của Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch thuộc UBND tỉnh, thành phố trực thuộc Trung ương; Căn cứ Quyết định số 1522/QĐ-UBND ngày 16/7/2015 của UBND quận Hải An ban hành Quy định về tổ chức, chức năng, nhiệm vụ các cơ quan chuyên môn thuộc UBND quận Hải An. Phòng Văn hóa và Thông tin là cơ quan chuyên môn thuộc UBND quận, tham mưu, giúp UBND quận QLNN về di tích LSVH trên địa bàn; hướng dẫn các tổ chức, đơn vị và nhân dân trên địa bàn quận thực hiện các văn bản pháp luật về di sản văn hóa; Chủ trì, phối hợp với các Sở, ban, ngành thành phố, các cơ quan liên quan trong quản lý Nhà nước về di sản văn hóa theo quy định.

2.1.1.3. Công chức văn hoá - xã hội phường Đông Hải 1

Thực hiện công văn số 2946/BVHTTDL-DSVH ngày 27/08/2014 của Bộ VHTT&DL về việc kiện toàn bộ máy quản lý di tích, ngày 05/9/2014 UBND thành phố Hải Phòng đã ban hành Công văn số 6713/UBND-VH về việc kiện toàn bộ máy quản lý di tích. Theo đó, Công chức văn hóa - xã hội phường có chức năng và nhiệm vụ là tham mưu, giúp việc trực tiếp cho UBND phường Đông Hải 1 về lĩnh vực văn hoá và DSVH. Công chức văn hoá - xã hội phường phụ trách toàn diện công tác quản lý, tổ chức triển khai thực hiện và hướng dẫn các hoạt động về DSVH, di tích LSVH. Trực tiếp tham gia thành viên BQL di tích của phường.

Công chức văn hóa - xã hội phường trực tiếp tổ chức, quản lý và hướng dẫn hoạt động di sản văn hóa trên địa bàn phường theo sự phân công chỉ đạo UBND phường và sự hướng dẫn về chuyên môn nghiệp vụ của ngành dọc cấp trên là phòng Văn hóa và Thông tin.

2.1.1.4. Ban quản lý di tích phường Đông Hải 1

Thực hiện Công văn số 2946/BVHTTDL-DSVH ngày 27/08/2014 của Bộ VH TT & DL về việc kiện toàn bộ máy quản lý di tích; ngày 05/9/2014, UBND thành phố Hải Phòng đã ban hành Công văn số 6713/UBND-VH về việc kiện toàn bộ máy quản lý di tích nhằm thực hiện phù hợp với điều kiện và yêu cầu thực tế của từng địa phương. Theo khoản 4, Điều 16 Quyết định 21/2020/QĐ-UBND ngày 27/8/2020 của UBND thành phố về Ban hành Quy chế quản lý, bảo vệ và phát huy giá trị di tích lịch sử - văn hóa và danh lam thắng cảnh trên địa bàn thành phố Hải Phòng quy định về nhiệm vụ và quyền hạn đối với BQL di tích cấp xã.

Theo đó, BQL phường Đông Hải 1 được thành lập theo quyết định của Ủy ban nhân dân phường, chịu sự chỉ đạo quản lý trực tiếp của UBND quận Hải An và UBND phường Đông Hải 1; sự hướng dẫn về chuyên môn, nghiệp vụ của phòng Quản lý di sản văn hoá- Sở VH & TT Hải Phòng, phòng VH TT quận. Mô hình quản lý di tích của phường là mô hình quản lý có sự kết hợp giữa chính quyền và cộng đồng. Cộng đồng nhân dân tham gia vào BQL di tích sẽ được trao và gắn với trách nhiệm bảo vệ, giám sát các di sản của địa phương một cách hiệu quả.

* Ban khánh tiết tại di tích:

Ban khánh tiết di tích đền Phú Xá hay chính là Ban lễ tiết tại di tích chịu sự quản lý, hướng dẫn của BQL di tích phường và được thành lập theo Quyết định của UBND phường. Đồng chí Trưởng Ban khánh tiết là thành viên của BQL di tích phường. Ban khánh tiết di tích thực hiện việc bảo vệ, trông coi tại di tích, đảm bảo công việc hương nhang, đèn nến, sắp xếp lễ nghi, làm lễ, đón tiếp khách thập phương chu đáo, theo đúng quy định

Ban khánh tiết di tích có nhiệm vụ tham mưu Ủy ban nhân dân phường, ban quản lý di tích phường tổ chức các phần lễ nghi, phần hội đảm bảo theo truyền thống,

2.1.1.5. Cộng đồng dân cư

Sự tham gia của các tổ chức chính trị - xã hội và của Nhân dân địa phương trong công tác bảo tồn và phát huy giá trị di tích tạo hiệu quả cao cho công tác quản lý Nhà nước về di tích trên địa bàn. Nhân dân địa phương là người tham gia trực tiếp vào công tác quản lý, tu bổ và phát huy giá trị di tích hiệu quả nhất. Trong công tác quản lý di tích đền Phú Xá, người dân địa phương chính là chủ nhân thực sự

của di tích, lễ hội, tham gia vào các khâu của quá trình tổ chức quản lý, tổ chức lễ hội từ khâu tổ chức đến khâu thực hành, trao truyền các lễ nghi, lễ rước, các trò chơi dân gian, văn hoá văn nghệ truyền thống và hưởng thụ các giá trị văn hoá tại di tích. Đồng thời cộng đồng dân cư lại có vai trò quan trọng tham gia quản lý, kiểm tra, giám sát đối với di tích phát hiện ra những hư hỏng, xuống cấp tại di tích đền Phú Xá một cách kịp thời nhất để phản ánh đến chính quyền địa phương và các cấp có thẩm quyền. Đồng thời tham gia giám sát, kiểm tra phát hiện những sai phạm của hoạt động tu bổ, tôn tạo một cách thường trực và tốt nhất. Chính vì vậy công tác tu bổ, tôn tạo di tích đền Phú Xá được đánh giá cao, tập thể BQL di tích và các thành viên ban khánh tiết di tích đền Phú Xá nhiều năm được tặng bằng khen của UBND thành phố trong công tác bảo tồn di sản.

2.1.2. Cơ chế phối hợp

Việc thực hiện cơ chế phối hợp giữa các chủ thể quản lý trong quản lý di tích đền Phú Xá phải đặt dưới sự lãnh đạo của cấp ủy Đảng, sự chỉ đạo, quản lý thống nhất của các cấp chính quyền; đồng thời, phải phát huy quyền làm chủ của người dân. Sự phối hợp giữa các chủ thể được thực hiện theo cả trực dọc và trực ngang; được phân công chặt chẽ nhằm tránh sự trùng chéo nhiệm vụ. Trong đó, UBND quận Hải An là chủ thể trực tiếp thực hiện việc quản lý di tích theo quy định của pháp luật và chỉ đạo, hướng dẫn của các chủ thể cấp trên; các chủ thể khác thực hiện nhiệm vụ theo phân công của UBND quận. Cùng với đó, vai trò tự giác của các chủ thể cộng đồng có ý nghĩa to lớn trong việc bảo tồn và phát huy giá trị di sản.

2.2. Nguồn lực tại di tích

2.2.1. Nguồn nhân lực quản lý di tích

- Đội ngũ cán bộ văn hóa ở quận, phường được giao phụ trách công tác quản lý di tích có trình độ đại học và trên đại học. Tuy nhiên, lĩnh vực được đào tạo chưa phù hợp với yêu cầu của công tác quản lý di tích chủ yếu đào tạo về quản lý văn hóa, chưa được đào tạo chuyên ngành về bảo tồn di tích.

- Đội ngũ cán bộ BQL di tích, ban khánh tiết di tích tại phường: BQL di tích, ban khánh tiết di tích được thành lập theo quyết định của UBND phường. Trình độ của đội ngũ này là không thống nhất, không đồng đều, hầu hết chưa có trình độ chuyên môn về quản lý di tích, cần được đào tạo bồi dưỡng về kiến thức bảo vệ, phát huy di sản

văn hóa và tập huấn các văn bản về công tác quản lý di tích để đáp ứng yêu cầu nhiệm vụ quản lý di tích trong giai đoạn hiện nay đảm bảo quy định pháp luật.

2.2.2. Nguồn lực về tài chính

Nguồn lực tài chính cho hoạt động hiện nay của di tích đền Phú Xá chủ yếu từ nguồn thu công đức xã hội hoá từ hoạt động bảo vệ và phát huy giá trị di tích, gồm thu từ hoạt động tham quan di tích; hoạt động lễ hội truyền thống, các ngày lễ sóc vọng trong năm; các khoản đóng góp tự nguyện của các tổ chức, cá nhân; tiền công đức của Nhân dân và hoạt động dịch vụ trông coi xe tại di tích. Các nguồn thu tài chính tại di tích đền Phú Xá do Ban khánh tiết di tích trực tiếp quản lý, lập sổ thu và chi dưới sự giám sát của BQL di tích, UBND phường Đông Hải 1. Ban khánh tiết di tích thực hiện báo cáo BQL di tích, UBND phường Đông Hải 1 bằng văn bản về các khoản thu, chi tại di tích trước và sau khi chi.

2.2.3. Cơ sở vật chất

Nhìn chung, cơ sở vật chất phục vụ cho việc hoạt động và bảo vệ phát huy giá trị di tích đền Phú Xá cơ bản đã đáp ứng được yêu cầu, tạo thuận lợi cho việc tổ chức các hoạt động văn hóa tín ngưỡng tại di tích. Các trục đường giao thông vào khu vực di tích được cải tạo, phân luồng thuận lợi cho các hoạt động tham qua di tích, tham dự lễ hội của du khách và nhân dân. Từ năm 2012 đến nay di tích đền Phú Xá đã trải qua nhiều lần trùng tu, tôn tạo, sửa chữa nhỏ góp phần bảo tồn và phát huy giá trị trở thành trung tâm sinh hoạt văn hoá - tín ngưỡng của thành phố, quận, phường.

2.3. Các hoạt động quản lý di tích lịch sử văn hoá đền Phú Xá

2.3.1. Triển khai, ban hành và tổ chức thực hiện các văn bản về quản lý di tích

Công tác triển khai, ban hành và tổ chức thực hiện các văn bản về quản lý di tích được thành phố Hải Phòng quan tâm tập trung triển khai thực hiện: Kế hoạch số 3849/KH-UBND ngày 09/9/2015 của UBND thành phố thực hiện Chương trình hành động số 33-CTr/TU ngày 04/02/2015 của Ban Thường vụ Thành ủy Hải Phòng về thực hiện Nghị quyết 33/NQ-TW ngày 09/6/2014 của Ban chấp hành Trung ương Đảng về xây dựng và phát triển văn hóa, con người Việt Nam đáp ứng yêu cầu phát triển bền vững đất nước;

Quyết định số 21/2020/QĐ-UBND ngày 27/8/2020 của UBND thành phố về việc ban hành Quy chế quản lý, bảo vệ, phát huy giá trị di tích LSVH và danh lam thắng cảnh trên địa bàn thành phố,... Với việc ban hành các văn bản này đã góp phần cụ thể hóa một số điều của Luật di sản văn hóa trên địa bàn thành phố, phân công trách nhiệm các cấp, các ngành nhằm nâng cao ý thức của tổ chức, cá nhân trong việc bảo vệ và phát huy giá trị di tích lịch sử - văn hoá, góp phần vào sự nghiệp xây dựng và phát triển kinh tế - xã hội; tạo căn cứ cụ thể cho các cấp, các ngành địa phương triển khai thực hiện việc quản lý, tu bổ tôn tạo di tích trên địa bàn một cách thống nhất, thuận lợi.

2.3.2. Công tác bảo tồn và phát huy giá trị di tích

Công tác bảo tồn, phát huy giá trị di tích:

Các hoạt động tu bổ, tôn tạo nhằm bảo tồn và phát huy giá trị di tích đền Phú Xá được chỉ đạo thực hiện tốt. Di tích đền phú Xá là di tích xếp hạng cấp Quốc gia, được lập thành hồ sơ khoa học, xác định khu vực bảo vệ di tích không được vi phạm và được bảo vệ, tu bổ theo quy định pháp luật.

Căn cứ vào biên bản khoanh vùng khu vực bảo vệ di tích tại hồ sơ xếp hạng các cấp các ngành địa phương xây dựng các phương án bảo vệ tu bổ di tích phù hợp cùng với quy hoạch chung của quận và thành phố. Đồng thời, UBND phường, Ban quản lý di tích, ban khánh tiết di tích đền Phú Xá căn cứ vào đó để xác định mốc giới, xác định khu vực bảo vệ di tích và xây dựng hệ thống tường bao bao quanh bảo vệ di tích góp phần tăng cường công tác bảo vệ di tích tốt hơn và ngăn chặn việc lấn chiếm hay xây dựng làm ảnh hưởng đến cảnh quan và không gian di tích.

Công tác tuyên truyền nâng cao nhận thức và vai trò của cộng đồng tham gia bảo tồn, phát huy giá trị di tích:

Triển khai tổ chức các buổi hội thảo, tập huấn ngành di sản văn hoá và ban hành các văn bản triển khai công tác tập huấn cung cấp kiến thức, các văn bản pháp luật trong lĩnh vực di sản cho các đồng chí cán bộ làm trong lĩnh vực DSVH, các đồng chí trong BQL di tích, ban khánh tiết tại các di tích phục vụ thiết thực cho hoạt động bảo tồn và phát huy giá trị tại di tích đền Phú Xá.

Tổ chức thông tin tuyên truyền, phổ biến giáo dục pháp luật bằng đa dạng các hình thức như hội nghị tập huấn, hội nghị tuyên truyền, phát hành sách, tờ rơi, tờ gấp tuyên truyền, tuyên truyền trên

các phương tiện thông tin đại chúng nhằm cung cấp đầy đủ, kịp thời các thông tin, văn bản chỉ đạo của các cấp, các ngành về hoạt động quản lý, bảo tồn phát huy giá trị di tích trên địa bàn quận và di tích đền Phú Xá.

UBND quận đã phối hợp với Sở Du lịch Hải Phòng đề nghị thành phố đưa các điểm di tích và danh thắng trên địa bàn quận và di tích đền Phú Xá tuyên truyền quảng bá trên trang website du lịch của thành phố; đồng thời đề xuất, báo cáo thành phố nổi tour du lịch của thành phố qua điểm di tích tạo điểm nhấn thu hút khách du lịch trong và ngoài thành phố đến du lịch văn hóa tâm linh tham quan di tích, tham dự lễ hội trên địa bàn quận.

2.3.4. Huy động, quản lý, sử dụng các nguồn lực

Công tác triển khai xây dựng và bố trí nguồn nhân lực làm công tác quản lý di tích LSVH theo đề án vị trí việc làm, có chuyên môn đào tạo quản lý nhà nước về văn hoá.

Về nhân lực quản lý tại phòng VH TT quận có 06 cán bộ, trong số đó chỉ có 01 cán bộ được đào tạo chuyên ngành thạc sỹ quản lý văn hoá. Đối với UBND phường Đông Hải 1 có 01 công chức văn hóa xã hội có trình độ Trung cấp trở lên phụ trách lĩnh vực di sản văn hóa.

Cộng đồng dân cư là chủ thể sáng tạo đồng thời là người thụ hưởng tham gia quản lý trực tiếp di tích và tham gia vào quá trình tổ chức bảo vệ, phát huy giá trị di tích. BQL di tích phường có sự tham gia thành viên là đại diện Nhân dân địa phương, là thành viên của Ban khánh tiết di tích, được Nhân dân tín nhiệm bầu cử tham gia BQL di tích.

Lực lượng tham gia quản lý, trông coi trực tiếp tại di tích là Ban khánh tiết di tích. Ban khánh tiết di tích đền Phú Xá bao gồm thành viên là đại diện tổ dân phố, những người cao niên có tâm huyết và am hiểu lễ nghi tại di tích. Đây là lực lượng thường xuyên ứng trực 24/24 giờ tại di tích, trông nom, chăm sóc di tích, kiểm tra, phát hiện các hư hỏng, xuống cấp tại di tích báo cáo UBND phường, BQL di tích phường đề chỉ đạo, cho ý kiến khắc phục, sửa chữa kịp thời theo quy định.

2.3.5. Quản lý các hoạt động văn hoá - lễ hội

Công tác triển khai thực hiện nếp sống văn hoá, văn minh tại di tích được các cấp, các ngành quan tâm chú trọng triển khai thực hiện

đảm bảo thực hiện các văn bản chỉ đạo của bộ, ngành Trung ương và văn bản của UBND thành phố tại Quyết định 2822/2015/QĐ-UBND ngày 14/12/2015 về việc ban hành quy định thực hiện nếp sống văn minh trong việc cưới, việc tang, lễ hội và một số lễ nghi, sinh hoạt cộng đồng khác trên địa bàn thành phố Hải Phòng. UBND quận đã ban hành các văn bản chỉ đạo UBND phường, ban quản lý di tích đền Phú Xá tổ chức bố trí lực lượng trực tiếp hướng dẫn du khách và Nhân dân sử dụng tiền có mệnh giá nhỏ đúng mục đích, văn minh, tiết kiệm; không để dịch vụ đổi tiền lẻ hoạt động trong khuôn viên di tích. Chủ động bố trí các đĩa, khay đặt tiền lẻ và tổ chức thu gom tiền lẻ của du khách đảm bảo đặt đúng nơi quy định; có phương án quản lý các hòm công đức đảm bảo công khai minh bạch, đúng mục đích góp phần hạn chế tình trạng gài tiền lẻ gây mất mỹ quan. Các hoạt động văn hóa, tín ngưỡng và các lễ nghi tại di tích diễn ra đảm bảo quy định pháp luật không để xảy ra tình trạng mê tín dị đoan, chèn ép, chèo kéo du khách,...

2.3.6. Kiểm tra và thi đua khen thưởng

Công tác kiểm tra được tiến hành thường xuyên góp phần ngăn chặn, chấn chỉnh kịp thời các vi phạm xảy ra hoặc nếu có cũng sẽ được ngăn chặn kịp thời, tránh việc để lại những hậu quả nghiêm trọng. Hàng năm các đoàn thanh tra của thành phố, quận, phường, đoàn kiểm tra liên ngành xây dựng kế hoạch tiến hành kiểm tra định kỳ và đột xuất việc chấp hành luật DSVH trong công tác bảo vệ và phát huy giá trị di tích và danh thắng cảnh trên địa bàn quận; kiểm tra các hoạt động văn hóa, tín ngưỡng tại di tích, hoạt động lễ hội truyền thống và giám sát, kiểm tra, hướng dẫn các hoạt động trùng, tu tôn tạo di tích đền Phú Xá đảm bảo quy định pháp luật.

2.4. Đánh giá chung

2.4.1. Kết quả đạt được

Về bộ máy cơ cấu tổ chức quản lý các cấp được xây dựng theo đề án vị trí việc làm đảm bảo tinh gọn, có trình độ chuyên môn phù hợp trong lĩnh vực phụ trách quản lý về DSVH. Bộ máy quản lý về DSVH có sự phân cấp quản lý, phân công nhiệm vụ cụ thể đến cấp xã, phường. Tất cả các di tích được nhà nước xếp hạng đều được thành lập BQL đã góp phần đảm bảo cho các di tích có được sự quan tâm từ hai phía là chính quyền và cộng đồng người dân địa phương. Các BQL di tích, ban khánh tiết di tích có sự phối hợp với chính

quyền, với cơ quan quản lý cấp trên cấp trên trong công tác quản lý, bảo tồn và phát huy di tích LSVH.

Vai trò quản lý của Nhà nước còn được thể hiện thông qua việc ban hành các văn bản mang tính chỉ đạo, định hướng, cụ thể hoá sát với tình hình thực trạng hoạt động quản lý trên địa bàn. UBND thành phố ban hành Quyết định 21/2020/QĐ-UBND ngày 27/8/2020 của UBND thành phố về Ban hành Quy chế quản lý, bảo vệ và phát huy giá trị di tích lịch sử - văn hóa và danh lam thắng cảnh trên địa bàn thành phố Hải Phòng có ý nghĩa quan trọng, là cơ sở, hành lang pháp lý cho các ban ngành, tổ chức nắm rõ quyền và nghĩa vụ của các cấp trong vấn đề quản lý và khai thác giá trị DSVH.

Hoạt động tu bổ, trùng tu di tích được chính quyền địa phương quan tâm chỉ đạo đảm bảo theo quy định pháp luật. Các hoạt động tu bổ hay sửa chữa nhỏ tại di tích đều được lập thành hồ sơ và xin phép các cấp có thẩm quyền theo quy định góp phần bảo vệ không gian cổ kính và các yếu tố gốc cấu thành của di tích trong hoạt động tu bổ.

Công tác kiểm kê và lập hồ sơ khoa học di tích được chú trọng đã góp phần thiết thực vào việc nhận diện lại và bảo lưu các giá trị di sản văn hoá một cách khoa học, có hệ thống.

Công tác tập huấn, tuyên truyền, phổ biến các văn bản pháp luật về DSVH được tổ chức thường xuyên đã góp phần nâng cao nhận thức, vai trò và trách nhiệm của cán bộ làm công tác quản lý văn hoá trong hoạt động quản lý, tu bổ di tích.

2.4.2. Hạn chế

Bên cạnh những kết quả đã đạt được còn một số hạn chế cần khắc phục trong công tác quản lý như sau: Bộ máy quản lý di tích chưa tương xứng và đảm bảo đáp ứng về trình độ quản lý đối với di tích cấp quốc gia về trình độ chuyên môn, nghiệp vụ.

Ban khánh tiết di tích hoạt động theo hình thức tự nguyện; Nhà nước lại chưa có chế độ đãi ngộ, chính sách khuyến khích đối với những người trực tiếp tham gia công tác quản lý di tích nên chưa thu hút được nguồn nhân lực có trình độ chuyên môn trên địa bàn quận, phường tham gia quản lý di tích.

Hiện nay công tác quản lý di tích đền Phú Xá đang giao hết cho chính quyền địa phương trực tiếp quản lý, chưa có ban quản lý di tích cấp quận mà mới chỉ có ban quản lý di tích của các phường.

Đường vào di tích nhỏ, lại thiếu biển chỉ dẫn, thiếu biển tên di tích nên gây khó khăn cho Nhân dân và du khách khi đến với di tích đền Phú Xá, đặc biệt vào những ngày lễ hội.

Môi trường văn hóa còn tồn tại tình trạng thiếu lành mạnh như tình trạng đặt tiền giọt dầu, tiền công đức không đúng nơi quy định gây mất mỹ quan; xảy ra tình trạng trộm cắp tiền công đức tại di tích tiềm ẩn nguy cơ về an ninh trật tự, về nếp sống văn hoá; hoạt động thụ lộc với tâm lý gây lãng phí đặc biệt vào dịp tổ chức lễ hội.

Việc quản lý các hoạt động dịch vụ hàng quán tại khuôn viên di tích chưa được quy hoạch và thực hiện quyết liệt và hiện tượng trông coi xe trong khu vực di tích tích, dưới lòng đường làm ảnh hưởng đến không gian linh thiêng và cảnh quan di tích.

Hệ thống các thiết chế và cơ sở vật chất cho hoạt động di tích nhìn chung trong tình trạng chấp vá, thiếu đồng bộ, chưa có quy hoạch cụ thể trong thực hiện tu bổ và bảo tồn phát huy giá trị di tích. Các hạng mục công trình di tích trùng tu chưa được quy hoạch đồng bộ mà chỉ mang yếu tố tự phát dựa trên tình hình thực tế di tích để trùng tu, tôn tạo từng hạng mục dẫn đến vượt quá nguồn kinh phí theo dự toán ban đầu.

Tiểu kết

Trong chương 2 tác giả đi sâu vào khảo sát, phân tích, đánh giá thực trạng hoạt động quản lý di tích LSVH đền Phú Xá, phường Đông Hải 1, quận Hải An trong giai đoạn hiện nay để thấy được những mặt ưu điểm cũng như hạn chế trong công tác quản lý, từ đó rút ra bài học kinh nghiệm, như: Hệ thống cơ cấu tổ chức bộ máy quản lý; Triển khai thực hiện và ban hành các văn bản quản lý lễ hội; Công tác quán triệt, tuyên truyền phổ biến pháp luật về di sản; Công tác kiểm kê di tích và hoạt động trùng tu, tôn tạo tại di tích; Công tác thanh tra, kiểm tra, khen thưởng các hoạt động văn hóa; Các giá trị và hoạt động lễ hội tại di tích ngày càng được chú trọng và phát huy; Công tác bảo vệ chống vi phạm di tích và tu bổ, tôn tạo di tích; Công tác quản lý các nguồn lực và thu chi tại di tích. Từ các hoạt động đó, nêu lmột số mặt còn tồn tại và hạn chế cần được điều chỉnh, bổ sung cho phù hợp để góp phần phát huy hiệu quả bền vững giá trị di tích phục vụ cộng đồng. Đồng thời là cơ sở để đưa ra các giải pháp nâng cao công tác quản lý di tích đền Phú Xá ở chương 3.

Chương 3

GIẢI PHÁP NÂNG CAO HIỆU QUẢ QUẢN LÝ DI TÍCH LỊCH SỬ - VĂN HÓA ĐỀN PHÚ XÁ

3.1. Những vấn đề đặt ra với công tác quản di tích lịch sử - văn hoá đền Phú Xá trong giai đoạn hiện nay

3.1.1. Điều kiện kinh tế - xã hội và xu hướng biến đổi của hoạt động văn hoá, lễ hội trong giai đoạn hiện nay

Một là, Năm 2022 là năm quận Hải An đang tổng kết Nghị quyết 24-NQ/TU về xây dựng và phát triển quận Hải An đồng thời xây dựng Nghị quyết mới để phát triển quận.

Hai là, Cùng với sự phát triển của quá trình đô thị hóa, công nghiệp hoá đã làm nảy sinh mâu thuẫn giữa việc phát triển với vấn đề bảo tồn di tích trên địa bàn phường Đông Hải 1 và quận Hải An. Do đó, việc quy hoạch xây dựng cần được các cấp chính quyền quan tâm, để tránh để phát sinh những vi phạm ảnh hưởng đến không gian cảnh quan di tích.

Ba là, Kinh tế phát triển, đời sống của Nhân dân ngày càng cải thiện, nhu cầu giao lưu, hưởng thụ văn hoá ngày càng cao; thu hút lượng khách đến với di tích hàng năm là rất lớn, đồng thời với đó là các vấn đề về bảo vệ môi trường, an ninh trật tự được đặt ra với chính quyền địa phương và ban quản lý di tích.

Năm là, Lễ hội đền Phú Xá và các hoạt động văn hoá, tín ngưỡng tại di tích được duy trì tổ chức, khôi phục một số hoạt động hội kết hợp các hoạt động văn hoá, thể thao hiện đại góp phần đáp ứng nhu cầu sinh hoạt văn hoá, tín ngưỡng trong Nhân dân, nhu cầu hưởng thụ và sáng tạo các giá trị văn hoá. Tuy nhiên, việc tổ chức lễ hội hàng năm được thực hiện theo kế hoạch chỉ đạo với một kịch bản ít có sự thay đổi gây ra sự nhàm chán

Sáu là, việc tổ chức các hoạt động văn hoá tín ngưỡng diễn xướng hầu đồng tại di tích là hoạt động văn hoá hết sức nhạy cảm, luôn tiềm ẩn nhiều nguy cơ về hoạt động mê tín dị đoan và các vi phạm về nếp sống văn minh, văn hoá tại di tích nếu không được quản lý tốt.

3.1.2. Định hướng về công tác quản lý di tích và lễ hội hiện nay

3.1.2.1. Định hướng của Trung ương

Nghị quyết Trung ương 5 (khóa VIII) của Đảng đã khẳng định nhiệm vụ bảo tồn di sản văn hóa ở nước ta trong giai đoạn hiện nay: “Di

sản văn hóa là tài sản vô giá, gắn kết cộng đồng dân tộc, là cốt lõi của bản sắc dân tộc, cơ sở để sáng tạo những giá trị văn hóa mới và giao lưu văn hóa. Hết sức coi trọng bảo tồn, kế thừa, phát huy những giá trị văn hóa truyền thống (bác học và dân gian) văn hóa cách mạng bao gồm cả văn hóa vật thể và phi vật thể”.

3.1.2.2. Định hướng của địa phương

Trong Văn kiện Đại hội Đại biểu Đảng bộ thành phố Hải Phòng lần thứ XVI (nhiệm kỳ 2020-2025) chỉ rõ mục tiêu về “đời sống vật chất và tinh thần của Nhân dân được nâng cao” với các nhiệm vụ giải pháp cụ thể: “Quan tâm tới việc bảo tồn, phát huy giá trị của các di sản văn hóa, lịch sử đặc biệt của Hải Phòng, khơi dậy niềm tự hào về truyền thống lịch sử hào hùng của quê hương, đất nước trong các tầng lớp Nhân dân thành phố, tạo thành nguồn lực tinh thần để thúc đẩy sự nghiệp xây dựng, phát triển thành phố”.

3.2. Đề xuất giải pháp nâng cao hiệu quả quản lý và phát huy giá trị di tích lịch sử - văn hoá đền Phú Xá

3.2.1. Hoàn thiện cơ chế chính sách, chỉ đạo điều hành

3.2.2. Hoàn thiện bộ máy quản lý; nâng cao năng lực, vai trò của cộng đồng dân cư tham gia quản lý di tích

3.2.3. Xây dựng kế hoạch bảo vệ, tu bổ, tôn tạo di tích

3.2.4. Tăng cường công tác tuyên truyền, quảng bá

3.2.5. Đẩy mạnh quản lý dịch vụ và xã hội hóa tại di tích

3.2.6. Nâng cao công tác quản lý, tổ chức các hoạt động tín ngưỡng, lễ hội tại di tích

3.2.7. Kiểm tra, giám sát việc chấp hành và xử lý vi phạm theo quy định

KẾT LUẬN

Quận Hải An, thành phố Hải Phòng là nơi có nhiều di tích LSVH gắn với truyền thống đấu tranh dựng nước và giữ nước của dân tộc bên dòng sông Bạch Đằng huyền thoại đã đi vào sử sách. Di tích lịch sử - văn hoá đền Phú Xá ngày nay đã trở thành một công trình kiến trúc quy mô, là trung tâm sinh hoạt văn hoá tín ngưỡng, nơi hội tụ những giá trị lịch sử, văn hoá, truyền thống yêu nước hào hùng của người dân nơi đây và Nhân dân cả nước về một truyền thống đấu tranh dựng nước và giữ nước của dân tộc.

Tác giả đã tập trung phân tích, khái quát một số vấn đề chung về di tích và quản lý di tích đền Phú Xá. Cùng với việc phân tích các chủ thể quản lý lễ hội, phân tích làm rõ nguồn lực tài chính và cơ sở vật chất cho di tích, tác giả đã đi sâu phân tích thực trạng công tác quản lý di tích đền Phú Xá thời gian vừa qua. Đồng thời, tác giả cũng đã chỉ ra những kết quả đạt được trong quản lý di tích đền Phú Xá; những hạn chế trong quản lý.

Trên cơ sở thực trạng công tác quản lý di tích đền Phú Xá, tác giả đã đưa ra những thuận lợi và khó khăn trong công tác quản lý di tích đền Phú Xá; đồng thời, đề xuất hệ thống 07 nhóm giải pháp nhằm nâng cao hiệu quả quản lý di tích đền Phú Xá trong thời gian tới như: hoàn thiện bộ máy quản lý, xây dựng các cơ chế, chính sách, nâng cao nguồn nhân lực, về xây dựng kế hoạch bảo vệ, tu bổ tôn tạo di tích, tăng cường tổ chức, quản lý các hoạt động văn hoá, dịch vụ văn hoá, công tác tuyên truyền, kiểm tra giám sát của đền Phú Xá,...